

MÅNEDSBLADET
Glemmer du

"En udstilling på Kastrupgård"

Nr. 11 - december 1999

Tårnby Kommunes
Lokalhistoriske Samling

Forsidebilledet:

En af vognene fra tipvognstoget på Saltholm. Vognen er rigget til med sejl og er her klar til afgang med 4 voksne, 1926.

*Vi ønsker alle en rigtig glædelig jul og et godt nytår!
Venlig hilsen Lokalthistorisk Samling*

ISSN 1397-5412

Glemmer du

Skrevet og redigeret af: *Inger Kjær Jansen*
Tårnby Kommunes Lokalthistoriske Samling

Udstilling på Kastrupgårdsamlingen

Saltholm

natur, kalkbrud og øboliv

samt

Særophængning af Th. Philipsens værker fra Saltholm

fra den 18. december 1999 til den 6. februar 2000

Jeg har i mange år haft planer om at lave en udstilling om Saltholm, men i år kom anledningen i form af 2 jubilæer: det er 125 året for Saltholmsejerlaugets stiftelse og det er 80 år siden at øen administrativt kom under Tårnby Kommune. Samtidig er det 30 år siden, der sidst blev afholdt en lokal udstilling om øens historie. Det var nu afdøde lokalarkivar i Dragør, Sven Jans, der stod for denne.

Denne nye udstilling vil rumme et væld af fotos der beskriver øens historie. Endvidere kan der ses forskellige udstoppede dyr og fugle samt eksempler på øens kalk.

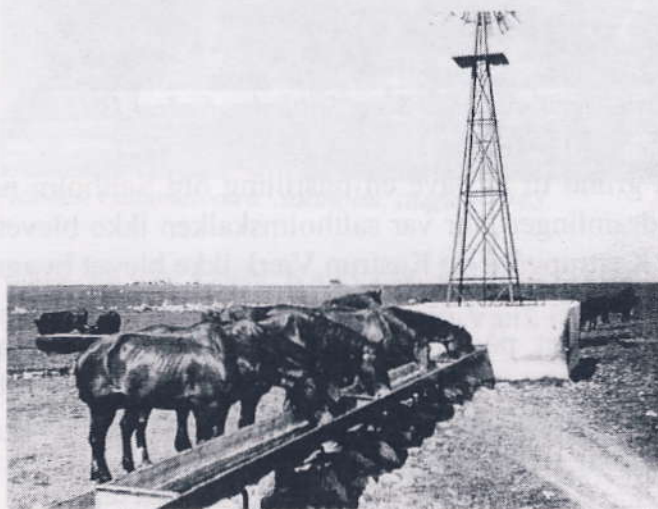

Ung stormmåge tager et hvil på saltholms største sten.

Saltholm er for de fleste mennesker øen, der er lidt svær at komme til, men som rummer mange dejlige naturoplevelser.

Gennem tiden har øens befolkning hovedsagelig haft ophold hér netop på grund af opsynet med kreaturerne. Amagerbønderne har siden middelalderen sendt køer, heste, får og gæs på sommerferie over på Saltholm. Desuden har der været folk beskæftiget ved kalkbrydning og militære anlæg. På øen bor der for tiden kun 2 familier, Georg Zimling, der er født og opvokset på øen samt holmemanden Niels Adamsen med familie. Nu om stunder øges befolkningstallet kun om sommeren, hvor nogle familier har deres sommerresidens i de gamle bygninger på øen. I dag må der ikke bygges nye huse på Saltholm på grund af fredningsbestemmelserne. Øens spartanske livsforhold begrænser også, hvem der har lyst til at slå sig ned på øen for længere tid. Der er ingen vandforsyning, man lever af kogt regnvand, eller friske vandforsyninger, der hver dag fragtes over til Saltholm fra Kastrup. Man kan kun pumpe brakvand op fra undergrunden, og det bruger

man bl.a. til tøjvask og lignende. Der bliver på udstillingen mulighed for at smage på brakvandet fra øen! Dyrene værner sig hurtigt til dette vand under opholdet, men det er bestemt ikke velegnet til mennesker. Elektricitet får man kun fra generatorer, så elforbruget i husholdningerne på øen er betydelig mindre end andre steder i landet.

*Heste drikker af vandingstruget ved Hollænderbrønden.
Saltholm, 1935.*

Foruden de mange græssende kreaturer, får og gæs, der sendes på sommerferie på øen, yngler der ca. 65 forskellige fuglearter - specielt vadefugle - det bliver til ca. 20.000 fugle i alt. På størstedelen af øen er al færdsel forbudt i yngletiden som er mellem 1. april og 16. juli. I træktiden får mere end 70.000 fugle et hvil på øen, inden turen går videre nord- eller sydpå.

Klydeunge i rede med 3 æg. Saltholm, foråret 1943.

Der er god grund til at have en udstilling om Saltholm netop på Kastrupgårdsamlingen, for var saltholmskalken ikke blevet fundet på øen, var Kastrupgård og Kastrup Værk ikke blevet bygget.

Saltholm er dannet på hævet havbund efter stenalderen. Øens højeste punkter dannes af en række strandvolde langs østkysten, men bortset fra disse overstiger øens højde ikke 1 meter. Øverst ligger et tyndt lag muld og under denne ligger kalken.

Københavns borgere har siden middelalderen - med mellemrum - fået lov til at bryde kalk på Saltholm. Kalken kunne bruges som bygningssten, f.eks. i tidens mange kirkebygninger, og som mørtel mellem stenene. Kalken blev brændt i gruber eller i ringovne. I 1728 fik det første kalkværk, "Gammelværk" i København, privilegium på at bryde kalk på Saltholm. I 1747 kom Jacob Fortling og Kastrup Værk til Saltholm, og 50 år senere Ny Østre Kalkværk. De fik hver udvist et område, hvor de kunne brække eller bryde kalk. Brydningen blev kun foretaget i sommermånederne, hvor der var beskæftiget flere hundrede mand. De fik

kost og logi på værkernes marketenderier, bl.a. Barakkegården og Gammelværk, hvor Georg Zimling bor i dag.

Gården Gammelværk. Saltholm, august 1943.

Kastrup Værk og Ny Østre Kalkværk indgik i 1899 i A/S Ny Kalkbrænderi, der for nylig solgte Kastrup Værk og Kastrup Havn til firmaet Skanska.

De militære anlæg på øen indgik i Københavns Befæstning. De bestod af skanser anlagt 1904 - 1905 og batterier bygget 1910 - 1912.

I 1915 blev der yderligere anlagt en smalsporet jernbane, som øens beboere også fik glæde af. Vores plakاتفoto illustrerer en sådan situation: børn fra Gammelværk på vej hjem fra skole af sporet med fuld fart og god vind i sejlet på en lille tipvogn (tipvognen ses på forsidefoto).

Saltholm blev i anledning af de militære anlæg, først befolket af fæstningsarbejdere og senere af soldater. En af fæstningsarbejderne var Georg og Hans Zimlings far, der giftede sig med marketender Ferdinand Jensens datter, Ottilia, fra Gammelværk.

Hans Zimling har for et par år siden skrevet sine barndoms-erindringer, som nu udkommer i en bog, der udgives i forbindelse med udstillingen på Kastrupgårdsamlingen. I bogen er der også et afsnit om øens historie, skrevet af undertegnede, og en artikel der omhandler kunstmaleren Th. Philipsen og Saltholm, forfattet af Stinne Bo Schmidt. Stinne der er studentermedhjælper på Kastrupgårdsamlingen, læser kunsthistorie og skal i samarbejde med Annette Stabell stå for særophængningen af Th. Philipsens værker fra Saltholm.

*Svend Knudsen og Hans Zimling (Saltholm).
"Isjagt" på Øresund, januar 1940.*

Noget andet om Saltholm

Teksten er redigeret fra en gammel artikel, ca. 1912

Julegæssene

Øvre på den lille ø Saltholm - som for øvrigt ikke er så lille endda, idet den på det nærmeste er lige så stor som Amager - går der om sommeren i tusindvis af gæs, som i forårstiden er sendt derover fra Dragør, St. Magleby og de andre Amagerbyer.

Det fortælles derude (på Amager), at gæssene ovre på Saltholm kan lugte, når kornet bliver høstet på agrene på Amager, og at de så ved, at stubmarkerne venter på dem. Så meget er i al fald vist, at de - når høsttiden begynder - kommer svømmende over til Amager i store flokke. Der er en mil mellem de 2 øer, og strømmen ude i Drogden er ofte så strid, at adskillige af gæssene bliver revet med af denne og omkommer på vejen over Sundet. Men for at forhindre dette, henter man gæssene hjem i store pramme samtidig med, at mejetærskerne sætter i gang på Amager.

Gæs med gæslinger på Saltholm.

I efteråret ankommer hver dag store pramme med gæs til Amager, og det er et morsomt syn at se gæssene blive sat i land, mens de fylder luften med deres skrigen, skræppen og hvæsen. Ejerne samler hver sin flok, der kendes på mærkerne i svømmehuden på deres fødder.

Nu kommer det spændende øjeblik, da det skal vise sig, om ejerne får lige så mange gæs med hjem, som de om foråret sendte gæslinger over til Saltholm. For et par dage siden fik en mand sin gåseflok hjem. Det viste sig, at der i sommerens løb var gået 21

stykker tabt. Med de priser på gæs - som tiden tegner sig til i år - var det lidt af et tab. Hans nabo gned derimod tilfreds sine hænder, for han havde fået alle sine gæs hjem. Men de havde også - betroede han os - gået ude på "Klapperne" hele sommeren, og dér er der ikke så stor en risiko for gæssene, som på andre steder på øen. "Klapperne", hvis officielle navn er Svaneklapperne, er nogle små holme udenfor Saltholms kyst. Den risiko, der tales om er af forskellig art, men den almindeligste, efter sigende, er lækker-sultne krybskytter, der sejler over og henter sig en god steg.

Når alle gæssene fra Saltholm er vendt hjem til deres hjemlige græsgange (på Amager), kommer så den dag, hvor "Køgemanden" kommer. Han bor, som hans "nom de guerre" (krigsnavn) antyder, nede i Køge. Han møder op hvert år for at opkøbe gæs, som han så sender - i hele jernbanevognladninger - hjem til Køgeegnen. Her bliver de så sluppet ud på stubmarkerne for at æde sig fede til Mortensaften og julen.

*Hættemåge i vinterdragt og streng vinterkulde.
Fodderne har den trukket op i den lune fjerdragt.
Saltholm, vinteren 1942.*

HUSK!

*Udstillingen om Saltholm
kommer på
Kastrupgårdsamlingen*

fra den 18. december 1999

God Jul!

Hvis du har billeder, oplysninger eller andet af lokalhistorisk interesse, så henvend dig til:

Lokalhistorisk Samling

Kamillevej 10

2770 Kastrup

Tlf. 32 46 05 45

Åbningstider:

Mandag 16.00 - 20.00

Tirsdag 12.00 - 16.00

Fredag 12.00 - 15.00

Lokalhistorisk Samling har desuden udstillinger på Kastrupgårdsamlingen:

"Midt på Amager" og "Kastrup Glas"

Åbent:

Tirsdag - søndag 14.00-17.00

Onsdag tillige 19.00-21.00

Og på Plydsen, Amager Strandvej 350, 1. Sal:

"Kastrupfiskerne og havnen" - "Plydsen" og

"Tårnby Kirke - fra vugge til grav"

Åbent:

Lørdag og søndag 13.00-16.00